

Pierwszy Synod Diecezji Gliwickiej (2017-2018). Statuty i aneksy, Wydawnictwo i Drukarnia Świętego Krzyża, Opole 2018, ss. 352.

W nurt posoborowych synodów diecezjalnych w Polsce wpisał się ostatnio Pierwszy Synod Gliwicki, rozpoczęty 25 marca 2017 roku, a zakończony 4 listopada 2018 roku. Inicjatorem tego doniesłego przedsięwzięcia był biskup gliwicki, Jan Kopiec. Istniejąca od 25 marca 1992 roku diecezja, odbywając swoje pierwsze zgromadzenie synodalne znalazła dobrą okazję do podjęcia pogłębionej refleksji nad tym, co na przestrzeni ćwierćwiecza dokonało się w życiu i działalności właściwej Kościołowi partykularnemu.

Zwołując 19 lutego 2017 roku synod, Biskup Gliwicki zaznaczył, że kieruje się „pragnieniem pogłębienia życia religijnego Ludu Bożego, jak również ujednoczeniem prawa diecezjalnego” (s. 295). Z kolei w Dekrecie ogłaszającym otwarcie synodu rządcą diecezji napisał: „Uchwały i postanowienia, które zostaną podjęte na Synodzie, mają ułatwić wszystkim wiernym naszej diecezji, duchownym jak i świeckim, odczytanie swojego życiowego powołania, jak również, w świetle wiary, zrozumieć współczesne drogi, którymi Bóg prowadzi nas przez świat do zbawienia (s. 296).

W strukturze organów synodu doniosłe miejsce zajmowała ośmioosobowa Komisja Główna, a także Komisje Synodalne (tematyczne): ds. Rodziny, ds. Duszpasterstwa, ds. Świeckich, ds. Duchowieństwa, ds. Katechetycznych, ds. Zakonnych, ds. Caritas, ds. Misji, ds. Liturgii, ds. Kultury, ds. Ekonomicznych. Ponadto zostały ustanowione dwa Zespoły: Teologiczny (z przewodniczącym ks. prof. Janem Kochelem) i Prawny (z przewodniczącym ks. prof. Ginterem Dzierżonem) oraz Sekretariat Synodu (z przewodniczącym ks. dr. Robertem Urbańczykiem).

W celu włączenia w prace synodalne wiernych świeckich skupionych w parafiach, Ustawodawca diecezjalny polecił powołanie (przez proboszczów poszczególnych parafii) Parafialnych Zespołów Synodalnych (słusznie wskazano tutaj kategorie osób, które miały wejść w skład tych Zespołów), a także Młodzieżowych Zespołów synodalnych.

Gdy chodzi o uczestników synodu, to duchowieństwo diecezji reprezentowało 73 kapłanów, a następnie w skład tego gremium weszło 8 kapłanów zakonnych, 7 sióstr zakonnych i 47 wiernych świeckich, łącznie 135 osób.

Zadania poszczególnych organów synodu oraz tryb prac synodalnych określił szczegółowo Regulamin Synodu (s. 306-321). Dokument ten

przewidywał m.in., że członkowie Komisji Głównej, Zespołu Teologicznego, Zespołu Prawnego oraz przewodniczący Komisji Synodalnych „mogą bez żadnych ograniczeń uczestniczyć w posiedzeniach każdej z Komisji Synodalnych” (po poinformowaniu przewodniczącego danej Komisji). W ten sposób usprawniono prace poszczególnych Komisji tematycznych.

Uchwały synodalne, stanowiące najistotniejszy segment książki, zostały ujęte w postaci Statutów (część I) oraz Aneksów (część II).

Statuty synodalne (w liczbie 595) zostały zawarte w ośmiu rozdziałach: 1 – Normy ogólne; 2 – Lub Boży Diecezji Gliwickiej; 3 – Nauczycielskie zadania Kościoła; 4 – Uświęcające zadania Kościoła; 5 – Dobra doczesne Kościoła; 6 – Procesy; 7 – Sankcje w Kościele; 8 – Postanowienia końcowe. Generalnie, jest to więc schemat Kodeksu Prawa Kanonicznego, nie wiadomo tylko, dlaczego prawo procesowe znalazło się przed prawem karnym. Statuty w poszczególnych rozdziałach są sformułowane zwięźle i przejrzysto i mają charakter norm prawnych.

W rozdziale I – „Normy ogólne” (statuty: 1-12) określono m.in. prawo Biskupa Gliwickiego do autentycznej interpretacji statutów synodalnych (st. 3) i polecono dokumenty Pierwszego Synodu Diecezji Gliwickiej przechowywać w kancelarii parafialnej (st. 5).

W rozdziale II – „Lud Boży Diecezji Gliwickiej” (statuty: 13-264) zawarte są normy dotyczące Biskupa Gliwickiego, Biskupa Pomocniczego, Biskupów Emerytów, Kurii Diecezjalnej, wiernych świeckich (na uwagę zasługują tutaj normy dotyczące przygotowania do zawarcia małżeństwa, duszpasterstwa rodzin i poradnictwa rodzinnego oraz obrony życia ludzkiego), duchownych. Gdy chodzi o tych ostatnich, wątpliwości może nasuwać zasadność pierwszej części st. 219: „Kapłan inkardynowany do innej diecezji lub instytutu życia konsekrowanego oraz stowarzyszenia życia apostołskiego powinien otrzymać zgodę na zamieszkanie na terenie Diecezji Gliwickiej”.

Rozdział III – „Nauczycielskie zdanie Kościoła” (statuty: 265-374) zawiera regulacje odnoszące się do przepowiadania Słowa Bożego oraz katechezy i wychowania katolickiego.

Rozdział IV – „Uświęcające zadania Kościoła” (statuty: 375-535) obejmuje podrozdziały o liturgii, sakramentologii i pozostałych aktach kultu Bożego. W normach o bierzmowaniu przyjęto zasadę udzielania tego sakramentu uczniom drugiej klasy szkoły ponadpodstawowej (st. 415).

Dobrom doczesnym Kościoła poświęcono rozdział V (statuty: 536-582). Po normach wspólnych (bardzo szczegółowo określających zarząd majątkiem kościelnych osób prawnych, m.in. fundacji diecezjalnych), następują

przepisy dotyczące utrzymania duchownych (różnych kategorii: proboszczów, administratorów parafii, wikariuszy, rezydentów, emerytów, studentów), umów, inwestycji oraz alienacji.

W rozdziale VI – „Procesy” (statuty: 583-591) określono kompetencje i funkcjonowanie Sądu Biskupiego Diecezji Gliwickiej.

Rozdział VII – „Sankcje w Kościele” obejmuje tylko jeden statut (592), w którym stwierdza się, że „w odniesieniu do przestępstw i kar kościelnych przyjmuje się w całej rozciągłości przepisy prawa powszechnego”.

Wreszcie w rozdziale VIII – „Postanowienia końcowe” (statuty: 593-595) określa się termin wejścia w życie uchwał synodalnych (25 marca 2019 roku), postanawia się, iż z dniem wejścia w życie tychże uchwał tracą urząd dziekani i wicedziekani, a także tracą mandat członkowie wszystkich diecezjalnych organów doradczych.

Należy podkreślić, iż statuty, stanowiące „korpus” uchwał synodalnych, nie powtarzają odnośnych dyspozycji kodeksowych, lecz są ich aplikacją do warunków i okoliczności diecezjalnych, mają więc charakter oryginalny. W duchu norm Kodeksu Prawa Kanonicznego regulują szereg dziedzin życia kościelnego, uwzględniając potrzeby lokalne.

Jedynie tytułem przykładu właściwego kształtowania przez synod ustawodawstwa partykularnego w różnych sferach życia kościelnego można przytoczyć niektóre statuty synodalne.

Tak więc w odniesieniu do duszpasterstwa rodzin znajdujących się w sytuacjach nieprawidłowych st. 71 głosi: „Duszpasterze w ramach tzw. dochodzenia przedprocesowego powinni nieść pomoc osobom poddającym w wątpliwość ważność zawartego małżeństwa. W sposób szczególny powinna ona polegać na gromadzeniu dokumentów potrzebnych do rozpoczęcia procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa oraz na wstępnym rozeznaniu sytuacji tych osób. W przypadkach bardziej skomplikowanych duszpasterze powinni bezpośrednio skierować zainteresowanych do Sądu Biskupiego Diecezji Gliwickiej”.

Gdy mowa o obronie życia ludzkiego, warto dostrzec zapis następujący: „Zachęca się proboszczów i administratorów parafii, aby na zarządzanych przez nich cmentarzach powstał symboliczny Pomnik Dziecka Nienarodzonego” (st. 83).

W obszarze parafii i duszpasterzy w st. 162 czytamy: „Szczególną rolę wśród osób posługujących przy parafii pełni gospodyni. Nie powinna ona zamieszkiwać na plebanii, chyba że jest spokrewniona z proboszczem”. A druga część st. 204 brzmi: „Nie powinien on [ustępujący z funkcji

proboszcza – W.G.] zamieszkiwać na plebanii parafii, w której dotychczas był proboszczem”.

W podrozdziale o instytucjach życia konsekrowanego, itd. znalazła się dyspozycja: „Osoby konsekrowane powinny być reprezentowane w Parafialnych Radach Duszpasterskich” (st. 261).

Gdy chodzi o przepowiadanie Słowa Bożego, w st. 270 stwierdza się: „Zaleca się na każdej Mszy św. z udziałem ludu głoszenie krótkich homilii (ok. 3-5 min.) nawiązujących do czytań i Ewangelii dnia”.

Oryginalny wydaje się st. 299, który stanowi: „Zakazuje się przeprowadzania egzaminów dzieci przygotowujących się do sakramentu pokuty i Eucharystii /I Komunii św./ oraz ich rodziców. Za zalecony sposób weryfikacji zdobytej przez nich wiedzy uznaje się swobodną rozmowę prowadzoną przez proboszcza lub administratora/właściwego duszpasterza z nimi”.

Wymownie wybrzmiewa pierwsze zdanie st. 322 (w punkcie o nauczaniu religii w szkole): „Misja, jaką duchowny ma do spełnienia w szkole, jest nie do przecenienia; niemniej jednak zasadniczym wymiarem jego posługi jest duszpasterstwo parafialne”.

Podrozdział o Eucharystii mieści w sobie następującą normę: „Modlitwy o uzdrowienie, związane z celebracją Eucharystii w ramach spotkań modlitewnych wspólnot charyzmatycznych, nie powinny zniekształcać integralności liturgii Mszy św., dlatego należy je sprawować dopiero po zakończonej celebracji eucharystycznej” (st. 442).

Odnosnie do słuchania spowiedzi warto przytoczyć st. 461: „Nie wyklucza się możliwości korzystania z sakramentu pokuty podczas Mszy św. W tym wypadku jednak miejsce jego sprawowania powinno być usytuowane tak, aby śpiew wiernych czy gra na organach nie utrudniały jego sprawowania”.

W odniesieniu do namaszczenia chorych trafne wydaje się sformułowanie: „[...] podczas wspólnotowego sprawowania sakramentu namaszczenia chorych nie można udzielać go wszystkim uczestnikom liturgii bez jakiegokolwiek wyjątku, o czym kapłan – przewodniczący obrzędowi – powinien odpowiednio pouczyć wiernych” (st. 471). Natomiast w podrozdziale o pozostałych aktach kultu Bożego godny uwagi jest st. 478: „Zaleca się celebrowanie niedzielnych i świątecznych nieszpórów we wszystkich parafiach diecezji”.

W rozdziale o dobrach doczesnych Kościoła przyjęto (w st. 558) następującą dyspozycję: „Należy unikać zachowań, które mogłyby zrodzić u ofiarodawców podejrzenie interesowności bądź materializmu, szczególnie

w przypadkach ofiar mszalnych lub ofiar i datków związanych ze sprawowaniem innych [poza Eucharystią – W.G.] sakramentów i sakramentaliów”.

Lektura statutów synodalnych powala dostrzec ich wyraźne nachylenie duszpasterskie, nie zaś skrajnie jurydyczne. Ustawodawca diecezjalny najwyraźniej zamierzył taki kształt norm prawnych, który by czynił je narzędziem duszpasterskim w służbie Ludowi Bożemu.

Aneksy (w liczbie 21) obejmują następujące statuty, regulaminy i instrukcje: 1) Statut Diecezjalnej Rady Kapłańskiej, Statut Diecezjalnej Rady Ekonomicznej, Statut Diecezjalnej Komisji ds. Liturgii i Muzyki Kościelnej, Statut Diecezjalnej Komisji Budownictwa i Sztuki Sakralnej, Statut *Caritas* Diecezji Gliwickiej, Statut Duszpasterstwa wiernych uczestniczących w liturgii sprawowanej w nadzwyczajnej formie rytu rzymskiego, Statut Diecezjalnej Diakonii Liturgicznej, Statut Parafialnej Rady Duszpasterskiej, Statut Parafialnej Rady Ekonomicznej, Instrukcja o wizytacji kanonicznej, Instrukcja o wizytacji dziekańskiej, Instrukcja o roli muzyki kościelnej podczas liturgii zawierania małżeństwa, Instrukcja o roli muzyki kościelnej w liturgii pogrzebowej, Instrukcja o udziale orkiestr dętych w liturgii, Instrukcja o wystroju miejsc kultu, Instrukcja dotycząca budowy oraz remontów organów, Instrukcja o powołaniu, organizacji i działalności Parafialnych Zespołów *Caritas* (z sześcioma załącznikami), Regulamin Kurii Diecezjalnej w Gliwicach, Regulamin Sądu Biskupiego Diecezji Gliwickiej (wraz ze szczegółowym omówieniem przebiegu procesu kanonicznego), Regulamin pracy organistów Diecezji Gliwickiej, Regulamin Parafialnego Zespołu *Caritas* w Diecezji Gliwickiej.

Analiza poszczególnych statutów, regulaminów i instrukcji pozwala stwierdzić, iż dokumenty te, odnoszące się do funkcjonowania różnorodnych organów diecezjalnych i parafialnych, zostały ukształtowane, podobnie jak statuty, w duchu pastoralnym.

Trzecia, ostatnia część omawianej edycji Synodu Gliwickiego zawiera dokumentację synodalną (s. 295-324), a więc Dekrety Biskupa Gliwickiego: zwołania synodu, jego otwarcia, powołania Komisji Głównej, Zespołów Synodalnych, Komisji Synodalnych, Zespołu Teologicznego i Zespołu Prawnego, Sekretariatu Synodu, Dekret ustanawiający członków synodu, a następnie Regulamin Pierwszego Synodu Diecezji Gliwickiej, harmonogram prac synodalnych oraz Dekret biskupi o zamknięciu synodu.

Na końcu książki zamieszczono wykaz skrótów, osiem fotografii upamiętniających niektóre momenty z Zebrań Plenarnych oraz szczegółowy indeks rzeczowy (s. 324-348).

Uroczystego zakończenia I Synodu Diecezji Gliwickiej, który odbył się siedem Zebrań Plenarnych, dokonał Biskup Gliwicki w dniu 4 listopada 2019 roku. Pierwsza część uroczystości miała miejsce w auli Domu Diecezjalnego, druga zaś w katedrze św. Apostołów Piotra i Pawła w Gliwicach, z udziałem Metropolity Górnośląskiego i biskupów metropolii.

W Dekrecie zamykającym Pierwszy Synod Diecezji Gliwickiej, jej pasterz, biskup prof. Jan Kopiec stwierdził: „Wyrażam nadzieję i pełną ufność w naszym Bogu, że trud tych prac przyczyni się do wzrostu życia religijnego w naszych rodzinach, wspólnotach parafialnych i całej diecezji”.

Wydaje się, że zarówno profil, jak i treść uchwał Pierwszego Synodu Gliwickiego upoważniają do trwania w takiej nadziei.

ks. Wojciech Góralski
Wydział Prawa Kanonicznego UKSW